

УДК 378.1:37.034:177

СТАНДАРТИЗАЦІЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ “ХРИСТІЯНСЬКА ЕТИКА”

Л.Ю. Москальова

У статті розкривається специфіка стандартизації у підготовці майбутніх учителів за спеціалізацією “Християнська етика”. Автор аналізує основні складові освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника вищого навчального закладу визначеної спеціалізації.

Ключові слова: спеціалізація, духовність, майбутній вчитель.

Одним із головних конституційних прав громадян у демократичній державі є право на свободу совісті, що включає не тільки право свободи мати, приймати релігію, а й вільно виражати свої релігійні переконання. Додамо, що будь-яке обмеження прав, встановлення переваг громадян залежно від їхнього ставлення до релігії, так само як і розпалювання ворожнечі чи ображення почуттів громадян, тягнуть за собою відповідальність.

Здобуття релігійної освіти у державних закладах і відповідно, отримання диплома державного зразка за спеціалізацією “Християнська етика” наразі є доволі суперечливим та складним процесом, особливо при тому, що на сьогодні в Україні релігійні організації відокремлені від держави. Труднощі стосуються і навчально-методичної бази, і підбору кадрового складу викладачів із науковим ступенем кандидата та доктора наук, і нормативно-правового забезпечення, що стосується насамперед стандартизації цієї спеціалізації.

У сучасний період розвитку та реформування освіти значну наукову цінність має звернення вчених, практиків до існуючого освітньо-виховного досвіду, висвітлення закономірностей, що можуть бути основою для процесу експериментальної діяльності щодо запровадження спеціалізації “Християнська етика”. У зв'язку із цим особливий інтерес викликають експериментальні дослідження на напрямах підготовки 6.010102 “Початкова освіта”, 6.010106 “Соціальна педагогіка”, 6.020302 “Історія*”, 6.020303 “Філологія*”, що сьогодні проводяться у таких закладах: Львівський національний університет імені Івана Франка, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Тернопільський національний педагогічний університет імені

Володимира Гнатюка, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Також важливим для розробки цього питання є врахування теоретичних і практичних наробок авторського колективу під керівництвом Филипа (Р. Осадченко), архієпископа Полтавського і Миргородського, доктора богослов'я, голови Місіонерського відділу при Священному Синоді Української Православної Церкви, ректора Полтавської Місіонерської Духовної семінарії (програма для загальноосвітніх навчальних закладів (1-11 клас) “Біблійна історія та християнська етика”), а також і таких авторів, як М. Гриньова (питання фахової підготовки магістра напряму “Педагогічна освіта” спеціальності “Християнська етика”); О. Рогова (Концепція та навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів (12-річна школа) Етика віри (Християнська етика) 1-12 класи) тощо.

Аналіз цих та інших досліджень з проблеми дозволяють глибше зрозуміти, осмислити сутність стандартизації як складного процесу у забезпеченні якості викладання курсів духовно-морального спрямування, що є **метою цього дослідження.**

Проблема стандартизації у підготовці майбутніх учителів за спеціалізацією “Християнська етика” виникає під час розробки освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника вищого навчального закладу (ОКХ), що має бути державним нормативним документом, в якому узагальнюється зміст освіти, тобто відображаються цілі освітньої та професійної підготовки, визначається місце бакалавра педагогічної освіти з відповідною спеціалізацією у структурі господарства держави і вимоги до його компетентності, інших соціально важливих властивостей та якостей.

Відмітимо, що такий стандарт має бути варіативною складовою у галузевій компоненті державних стандартів вищої освіти, в якій узагальнюються вимоги з боку держави, християнського духовенства, світового співтовариства та споживачів випускників до змісту освіти і навчання. Також ОКХ відображає соціальне замовлення на підготовку фахівця з урахуванням аналізу професійної діяльності випускника вищого навчального закладу – бакалавра з напряму педагогічної освіти і державні та духовно-моральні вимоги до властивостей та якостей особи, яка здобула базову вищу освіту відповідного фахового спрямування та спеціалізації “Християнська етика”.

Враховуємо той факт, що стандарт використовується при:

- визначенні первинних посад випускників вищих навчальних закладів та умов їхнього використання;
- визначенні об'єкта, цілей освітньої та професійної підготовки;

- розробці та корегуванні освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів з напрямку “Педагогічна освіта”;
- розробці засобів діагностики рівня освітньо-професійної підготовки бакалавра за спеціалізацією “Християнська етика”;
- визначенні змісту навчання як бази для опанування новими спеціальностями, кваліфікаціями;
- визначенні змісту навчання у системі перепідготовки та підвищення кваліфікації;
- атестації випускників вищих навчальних закладів та сертифікації фахівців;
- укладанні договорів або контрактів щодо підготовки фахівців;
- професійній орієнтації здобувачів фаху;
- визначенні критеріїв професійного відбору;
- прогнозуванні потреби у фахівців відповідної спеціальності та освітньо-кваліфікаційного рівня і при плануванні їхньої підготовки;
- обґрунтуванні переліків спеціальностей та спеціалізацій вищої освіти;
- визначенні кваліфікації фахівців;
- розподіленні та аналізу використання випускників вищих навчальних закладів.

Також відмітимо, що варіативна складова стандарту поширюється на органи управління вищою освітою, вищі навчальні заклади, а також міністерства, відомства, асоціації, підприємства, організації різних форм власності, де готуються або використовуються фахівці освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” за спеціалізацією “Християнська етика”. Вважаємо, що узагальненим об’єктом діяльності цієї спеціалізації має бути освітньо-консультативна діяльність в наукових, освітніх, пенітенціарних, медичних, соціальних, культурних, релігійних, консультаційних організаціях та установах; у підрозділах органів державної влади, муніципальному управлінні.

Для того щоб розглянути, за якими видами економічної діяльності підготований фахівець за спеціалізацією “Християнська етика” (згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010 “Класифікація видів економічної діяльності”), ми побудували таку таблицю (див. табл.1).

Таблиця 1

Код	Назва	NACE	ISIC
-----	-------	------	------

		(Rev. 1.1)	(Rev. 4)
1	2	3	4
М	ПРОФЕСІЙНА, НАУКОВА ТА ТЕХНІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ		М
70	Діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування		70
70.2	Консультування з питань керування		702
72	Наукові дослідження та розробки		72
72.2	Дослідження й експериментальні розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук		722
72.20	Дослідження й експериментальні розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук	73.10*	7220
73	Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку		73
О	ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ Й ОБОРОНА; ОБОВ'ЯЗКОВЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ		О
84.12	Регулювання у сферах охорони здоров'я, освіти, культури та інших соціальних сферах, крім обов'язкового соціального страхування	75.12	8412
84.23	Діяльність у сфері юстиції та правосуддя	75.23	8423*
Р	ОСВІТА		Р
85	ОСВІТА		85
85.1	Дошкільна освіта		851
85.2	Початкова освіта		851
85.3	Середня освіта		852
85.31	Загальна середня освіта	80.21	8521
85.32	Професійно-технічна освіта	63.22*	8522
85.4	Вища освіта		853
85.52	Освіта у сфері культури	80.42*	8542

Q	ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я ТА НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ		Q
86	Охорона здоров'я		86
88	Надання соціальної допомоги без забезпечення проживання		88
1	2	3	4
R	МИСТЕЦТВО, СПОРТ, РОЗВАГИ ТА ВІДПОЧИНОК		R
90	Діяльність у сфері творчості, мистецтва та розваг		90
90.0	Діяльність у сфері творчості, мистецтва та розваг		900
90.02	Діяльність із підтримання театральних і концертних заходів	92.31*	9000*
90.03	Індивідуальна мистецька діяльність	92.31*	9000*
91.0	Функціонування бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури		910
91.03	Діяльність із охорони та використання пам'яток історії, будівель та інших пам'яток культури	92.52*	9102*
S	НАДАННЯ ІНШИХ ВИДІВ ПОСЛУГ		S
94	Діяльність громадських організацій		94
94.12	Діяльність професійних громадських організацій	91.12	9412
94.91	Діяльність релігійних організацій	91.31	9491
94.92	Діяльність політичних організацій	91.32	9492
U	ДІЯЛЬНІСТЬ ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ І ОРГАНІВ		U
99	Діяльність екстериторіальних організацій і органів		99

* Цим символом позначено часткову (неповну) відповідність між позиціями статистичних класифікацій.

Вважаємо, що після закінчення підготовки за цією спеціалізацією фахівець має бути підготовлений до робіт:

- організація і проведення духовно-просвітницької роботи з різними категоріями населення на основі християнського вчення;
- організація і проведення консультативної та виховної роботи у підрозділах органів державного та муніципального управління при освітніх, наукових, медичних, соціальних, громадських, професійних, політичних, культурних організаціях тощо на основі християнської етики;
- надання консультативних послуг фізичним особам, установам та організаціям з питань духовно-морального розвитку і освіти;
- організація і проведення бесід з духовно-моральної тематики із різними категоріями населення;
- організація та проведення роботи з духовно-морального виховання з дітьми та молоддю;
- забезпечення активного впливу на ствердження духовно-моральних цінностей різних категорій населення, сприяння створенню умов для духовно-морального розвитку особистості;
- проектування духовно-просвітницької діяльності із різними категоріями населення та у різних міросоціумах;
- обґрунтування і вибір методів духовно-морального виховання;
- розробка методичних та наочних матеріалів для покращання викладання предметів духовно-морального спрямування, зокрема, біблейської історії та християнської етики у загальноосвітніх закладах;
- вивчення і подолання кризових станів у клієнтів, визначення пріоритетних і перспективних напрямів їхнього духовно-морального розвитку;
- розробка діагностичних програм з питань духовно-морального виховання та розвитку особистості.

Також відповідно до класифікатора ДК 003:2010 бакалавр, окрім педагогічної роботи, здатний виконувати зазначену професійну роботу:

- 2490 – Радник
- 2446.2 – Вихователь виправно-трудового закладу
- 3340 – Вихователь
- 3434 – Помічники керівників
- 346 – Соціальні працівники.

При цьому фахівець може займати первинні посади (згідно з ДК 003:2010):

- радник;
- вихователь гуртожитку;
- вожатий;

- черговий з режиму у спеціальних та спеціалізованих закладах, центрах, школах, училищах, притулках тощо;
- асистент вихователя виправно-трудового закладу;
- соціальний працівник (допоміжний персонал);
- фахівець з вирішення конфліктів (побутова сфера).

Отже, професійна діяльність бакалавра педагогічної освіти зі спеціалізацією “Християнська етика” на первинних посадах полягає у:

- реалізації освітньої, соціально-виховної, апологетичної, полімізаційної, дипломатичної, діагностичної, профілактичної та консультативної функцій;
- прийнятті оперативних рішень в межах своєї компетенції; функціональній та інформаційній підготовці програм діяльності у підрозділах органів державного та муніципального управління при освітніх, наукових, медичних, соціальних, громадських, професійних, політичних, релігійних, культурних організаціях;
- забезпеченні координації діяльності упідрозділах органів державного та муніципального управління при освітніх, наукових, медичних, соціальних, громадських, професійних, політичних, культурних організаціях тощо;
- управлінні діяльністю підлеглими.

Основні напрями професійної діяльності – освітній, виховний, розвивальний, консультативний, комунікативний, організаційний. Бакалавр педагогічної освіти за спеціалізацією “Християнська етика” за умов набуття відповідного досвіду може адаптуватися до таких напрямів суміжної професійної діяльності: дослідницький, адміністративний та ін.

Відмітимо, що проведення факультативних занять з курсів духовно-морального спрямування у освітніх закладах має необов’язковий характер. Такі факультативи організовуються для розширення та поглиблення знань з певної галузі, згідно із інтересами дітей і учнівської молоді та бажання їхніх батьків. При цьому батьки пишуть заяву на ім’я директора (завідувача) освітнього навчального закладу, в якій вказується тематичне спрямування факультативного курсу. Міністерством освіти і науки України ще у 2002 році було окреслено мінімальну наповнюваність груп при проведенні факультативних занять та курсів за вибором. Так, у загальноосвітніх навчальних закладах міської місцевості наповнюваність становить 8 учнів, а сільської місцевості – 4 учні (наказ МОН від 20.02.02 р. № 128). Комплектація груп для проведення факультативів відбувається з одного або паралельних класів. Такі факультативні курси є короткотривалими і розрахованими на 30-35 годин на рік. Так, під час аналізу програми “Біблейська історія та християнська

етика” можемо відзначити, що у кожному класі вивчення дисципліни розраховується на 34 години. Навчальні досягнення учнів із факультативних курсів не оцінюються, але, на нашу думку, завдання, що можуть надаватися під час вивчення цього предмета, мають ранжуватися на різні рівні складності – початковий, середній, високий, адже у цій програмі існують державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.

Підкреслимо, що згідно із Законом України “Про загальну середню освіту” для викладання курсів морально-етичного спрямування можуть залучатися вчителі загальноосвітніх навчальних закладів, які мають документ про походження відповідної курсової підготовки на базі обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти. На нашу думку, це питання досі є неврегульованим, оскільки на різних курсах існує різне наповнення та навіть різна кількість годин для підвищення цієї кваліфікації – від курсів, що за обсягом становлять дві неділі до двох років. Отже, потрібне чітко спланувати, як саме має проводитись підготовка та перепідготовка вчителів для цього факультативного курсу; якими може бути змістовне та методичне наповнення предметів; якою може бути навчальна практика для майбутніх учителів, що отримують відповідну спеціалізацію.

Також зазначимо, що метою і завданням спеціалізації “Християнська етика” для таких спеціальностей, як 6.010102 “Початкова освіта”, 6.010106 “Соціальна педагогіка”, 6.020302 “Історія*”, 6.020303 “Філологія*” є професійна підготовка вчителів до якісного викладання християнської етики в освітніх закладах через поглиблення знань із християнської теології та християнської педагогіки; розвиток відповідних здібностей та навичок через проходження навчально-педагогічної практики в наукових, освітніх, пенітенціарних, медичних, соціальних, культурних, релігійних, консультаційних організаціях та установах; у підрозділах органів державної влади, муніципальному управлінні відповідно до основної спеціальності.

Завданнями спеціалізації “Християнська етика” нами визначається:

- навчання основам християнської теології та християнської педагогіки, необхідних для набуття кваліфікації вчителя християнської етики;
- забезпечення розвитку відповідних здібностей та навичок шляхом вивчення теоретичних курсів та проходження навчально-виробничої практики;
- ознайомлення із сучасним станом гуманітарної сфери України, з нормативно-правовим забезпеченням освіти та правовою базою викладання

курсів духовно-морального спрямування, з актуальними питаннями безпеки життєдіяльності особистості у суспільстві;

- озброєння знаннями про індивідуально-особистісні характеристики учнів та педагогів, вмінням урахувати їх в ході викладання курсів духовно-морального спрямування; формами та методами проведення позакласних святкових заходів спільно із батьками, педагогічним колективом освітнього закладу, громадськістю;
- підготовка до інноваційної творчої діяльності, що спрямована на відродження загальнолюдських та національних цінностей в умовах розбудови ринкової економіки;
- забезпечення розуміння майбутніми учителями сутності християнської традиції, особливостей християнського виховання, враховуючи духовно-моральні проблеми українського суспільства та відмінності етичних настанов в інших релігійних віровченнях.

Очікуваними результатами, на нашу думку, мають бути виконання студентами після набуття знань і вмінь таких вимог:

- 1) поглиблене знання теологічних основ християнської етики;
  - 2) розуміння значення християнських цінностей у сучасному світі та орієнтація побудови освітнього процесу на основі українських християнських історичних традицій;
  - 3) сприяння подальшому розвитку знань із християнської педагогіки та удосконалення навичок викладання християнської етики в освітніх закладах;
  - 4) реалізація внутрішньої потреби майбутніх учителів творити добро та здійснювати моральні вчинки як дієвих носіїв християнської моральності у суспільстві;
  - 5) створення умов для ознайомлення дітей та учнівської молоді з історією християнської культури та залучення їх до духовно-моральних цінностей християнської традиції;
  - 6) сприяння зростанню моральних якостей дітей та учнівської молоді та формування у них критичного ставлення до деструктивних культів і сект.
- Таким чином, ця варіативна складова стандарту має встановлювати:
- професійне призначення і умови використання випускників вищих навчальних закладів освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” педагогічної освіти зі спеціалізації “Християнська етика” у виді переліку первинних посад, виробничих функцій та типових завдань діяльності;

- освітні та кваліфікаційні вимоги до випускників вищих навчальних закладів у вигляді переліку здатностей та умінь вирішувати завдання соціальної діяльності;
- вимоги до атестації якості освітньої та професійної підготовки випускників вищих навчальних закладів;
- відповідальність за якість освітньої та професійної підготовки.

Перспективою дослідження є розробка основних функцій, що мають встановлювати основні вимоги до виробничих завдань у професійній діяльності бакалавра педагогічної освіти за спеціалізацією “Християнська етика”.

Література

1. ДК 003:2010 Національний класифікатор України “Класифікатор професій”.
2. ДК 009:2010 Національний класифікатор України класифікація видів економічної діяльності.
3. ДСВО 01-98 Перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями.
4. ДСВО 02-98 Перелік кваліфікацій за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями.
5. ДСТУ 3739-98 Положення про введення державного класифікатора ДК 003-95 «Класифікатор професій».
6. Біблійна історія та християнська етика: програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-11 клас / ФИЛИП (Осадченко Р.А.), Євтух М.Б., Ковровський І та ін. – Полтава: ТОВ “АСМІ”, 2011. – 132 с.
7. Гриньова М. В. Проект підготовки магістра напряму “Педагогічна освіта” спеціальності “Християнська етика” на кафедрі педагогічної майстерності та менеджменту Полтавського педуніверситету / М.В.Гриньова // Стратегія духовного розвитку України: єдність духу в союзі миру. III Покровські міжнародні місіонерсько-просвітницькі читання (26-28 жовтня 2010 р.): Зб. матер. – Полтава: ТОВ “АСМІ”, 2010. – С. 24-31.
8. Постанова від 17 березня 2011 р. № 267 Про внесення змін до переліків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2006 р. № 1719 та від 27 серпня 2010 р. № 787.

В статье раскрывается специфика стандартизации в подготовке будущих учителей по специализации "Христианская этика". Автор анализирует основные составляющие образовательно-квалификационной характеристики выпускника вуза по рассматриваемой специализации.

Ключевые слова: специализация, духовность, будущий учитель.

The article deals with the specificity of standardization in the preparation of future teachers with a specialization in "Christian Ethics". The author examines the basic components of education and qualification characteristics of graduate higher education institution defined by specialization.

Keywords: practice, spirituality, future teachers.

Москальова Л.Ю. - доктор педагогічних наук, доцент завідувач кафедри соціальної педагогіки та дошкільної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В.М. Алфімов

УДК 323.15:37

ВПЛИВ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА ТЕОРІЮ ТА ПРАКТИКУ ВИХОВАННЯ В УЧНІВ МІЖЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ

В.В. Присакар

У статті розглядається вплив етнонаціональної державної політики в Україні на теорію і практику виховання в учнів загальноосвітніх шкіл міжетнічної толерантності. Враховуючи відсутність чітко визначених шляхів розв'язання визначеної проблеми, автор обґрунтовує основні теоретичні положення, підтверджені результатами дослідження, спрямовані на підвищення ефективності етновиховної діяльності.

Ключові слова: етнонаціональна політика, міжетнічна толерантність, етновиховна діяльність, культура міжетнічних відносин, поліетнічна спільнота, національна ідентичність, етнічна культура.